

Солоненко О. М.

*кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри конституційного права
та прав людини
Національної академії внутрішніх справ
(м. Київ, Україна)*

МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ З УКРАЇНОЮ

На дипломатичній конференції 17 липня 1998 р. у Римі (Італія) 120 держав-учасниць ООН прийняли Римський статут (Статут), який став основою для створення Міжнародного кримінального суду (МКС). Статут набув чинності 1 липня 2002 р., коли його ратифікувало 60 держав. Станом на 2017 Статут ратифікували або до нього приєдналися 124 держави, зокрема всі держави Євросоюзу [1, с. 314-320].

Міжнародний кримінальний суд – це незалежний і постійний суд міжнародної кримінальної юстиції, який уповноважений здійснювати юрисдикцію щодо осіб, які відповідальні за найсерйозніші злочини, що викликають стурбованість міжнародного співтовариства та доповнює національні системи кримінального правосуддя [2]. При цьому МКС не замінює національні суди навіть тоді, коли йдеться про найсерйозніші злочини за міжнародним законодавством, на які поширюється його юрисдикція. Зважимо на, що саме Міжнародний кримінальний суд став першим постійним міжнародним кримінальним судом. Він не належить до структури Організації Об'єднаних Націй, але може порушувати справи за поданням Ради Безпеки ООН. Слід відмітити, МКС наділений міжнародною правосуб'єктністю та може здійснювати свої функції і повноваження, як це передбачено в його Статуті, на території будь-якої держави-учасниці у разі наявності спеціальної угоди, на території будь-якої іншої держави. Склад МКС – 18 суддів. Строк їх повноважень – 9 років без права повторного переобрання. Місцеперебування МКС – м. Гаага (Нідерланди). Він може засідати в будь-яких інших місцях, за умов передбачених у його Статуті. Офіційні мови МКС – англійська, арабська, іспанська, китайська, російська та французька; робочі – англійська та французька. У Правилах процедури і доказування МКС визначені випадки, в яких інші офіційні мови можуть використовуватися як робочі. Персональна юрисдикція МКС заснована на принципі індивідуальної кримінальної відповідальності, яка полягає в тому, що юрисдикція МКС поширюється щодо фізичних осіб, які досягли 18-літнього віку. Суд не наділений

юрисдикцією щодо будь-якої особи, яка не досягла 18-річного віку на момент учинення можливого злочину. Часова юрисдикція МКС зумовлена тим, що Суд наділений юрисдикцією лише стосовно злочинів, учинених після вступу в силу цього Статуту. Тобто після 1 липня 2002 р. Якщо будь-яка держава стає учасником Статуту МКС після вступу його в силу, Суд може здійснювати свою юрисдикцію лише щодо злочинів, учинених після вступу в силу його Статуту для цієї держави, якщо тільки ця держава не зробить передбачену заяву згідно з п. 3 ст. 12 Статуту МКС. Зміст п. 3 ст. 12 Статуту МКС полягає в тому, що держава, яка не приєдналась до (не є учасником) Статуту МКС, однак бажає визнати юрисдикцію Суду стосовно діянь передбачених у його Статуті вчинених після 1 липня 2002 р., може за умови подання заяви Секретарю МКС, визнати здійснення Судом юрисдикції стосовно відповідного злочину.

На сьогоднішній день до предметної компетенції МКС належать такі міжнародні злочини: геноцид – будь-яке з діяння, вчинене з наміром цілком або частково знищити національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку; злочини проти людяності – будь-які діяння, вчинені в рамках широкомасштабного або систематичного переслідування, спрямованого проти цивільних осіб (мирного населення), якщо таке переслідування здійснюється свідомо (зумисне); воєнні злочини – порушення законів і звичаїв ведення війни, що регулюють поведінку збройних формувань під час війни; умисно вчинені злочини проти відправлення правосуддя Міжнародним кримінальним судом. МКС буде здійснювати юрисдикцію щодо злочину агресії, як тільки буде прийнято відповідно до ст. 121 і 123 положення, що містить визначення цього злочину і в якому буде викладено умови, в яких Суд здійснює юрисдикцію щодо цього злочину. Таке положення повинно узгоджуватися з відповідними положеннями Статуту Організації Об'єднаних Націй. Питання юрисдикції суду щодо злочинів агресії буде вирішуватися Асамблеєю держав-учасниць після 1 січня 2017 р. Суд може лише здійснювати юрисдикцію щодо міжнародних злочинів, якщо (I) його юрисдикція визнана державою, на території якого було вчинено злочин, (II) його юрисдикція визнана державою, громадянином якої є обвинувачена особа, або (III) ситуація передається прокурору Радою Безпеки ООН, який діє на підставі глави VII Статуту ООН. Стосовно злочинів, що підпадають під юрисдикцію Суду, не встановлюється ніякого терміну давності.

Міжнародний кримінальний суд керується принципом компліментарності, який передбачає, що МКС може здійснювати свою юрисдикцію лише в тому разі, коли національні суди не здатні або не готові до реального застосування своїх повноважень. Тобто за умови, коли влада країни не бажає або не може виконувати свої головні зо-

бов'язання перед міжнародним правом. МКС видає ордери на арешт обвинувачених і підсудних, проте не має силового апарату для виконання цих ордерів. Як правило арешти проводяться правоохоронними органами державами, на території яких злочинці фізично перебувають.

У лютому 2003 р. було формально обрано на 9-річний строк перші 18 суддів МКС. Обрані судді є незамінними впродовж дев'яти років, окрім як за власним бажанням або за станом здоров'я. У процесі обрання перших 18 суддів брали участь кандидати, серед яких були і колишні судді міжнародних воєнних трибуналів *ad hoc*, колишні голови верховних національних судів, генеральні прокурори та міністри юстиції. Судді збираються на пленарні засідання якнайменше один раз на рік для виконання своїх функцій відповідно до Статуту, Правил процедури доведення та Регламенту Суду. Отже, згідно зі статтею 34 Статуту, Суд складається з таких органів: 1) Президія; 2) Апеляційна палата, Судова палата і Палата попереднього провадження; 3) Канцелярія прокурора; 4) Секретаріат.

Як покарання застосовуються: позбавлення волі на визначений строк, але не більше ніж 30 років, або довічне позбавлення волі у разі, якщо це виправдано особливо тяжким характером злочину й індивідуальними особливостями особи, визнаної винною у його вчиненні. Суд також може призначити штраф і конфіскацію доходів, майна та активів, отриманих злочинним шляхом. Покарання у виді позбавлення волі відбувається у державі, призначуваного Судом з переліку держав, що повідомили Суду про свою готовність прийняти осіб, яким винесено такий вирок.

Україна підписала Статут Міжнародного кримінального суду 20 січня 2000 року, тим самим розпочавши процес приєднання до цього міжнародного правового інструмента, що вперше в історії створює постійний орган міжнародного кримінального правосуддя для розгляду найсерйозніших злочинів за загальним міжнародним правом [3]. Після подій кінця 2013 р. початку 2014 р., Україна поступово визнає юрисдикцію Міжнародного кримінального суду.

Так, 25 лютого 2014 р. Верховна Рада України звернулася із заявою до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо вчинення злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків і масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 р. по 22 лютого 2014 р. [4]. 4 лютого 2015 р. Верховна Рада України звернулася із заявою до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції міжнародного криміналь-

ного суду щодо вчинення злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації, які призвели до особливо тяжких наслідків і масового вбивства українських громадян [5].

Висновок.

Відповідно до зміненої та доповненої ст. 124 Конституції України, Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, що визначені Римським статутом Міжнародного кримінального суду [6]. З ініціативи Президента України можливість ратифікації Римського статуту, що дозволяє Україні стати членом Міжнародного кримінального суду, відкладається на три роки [7].

Список використаних джерел:

1. Солоненко О. М. Міжнародна кримінальна юстиція: етапи становлення та розвитку : монографія / О. М. Солоненко. - К. : Ліра-К, 2017. - 360 с.

2. Римский статут международного уголовного суда от 17 июля 1998 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

// http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_588/conv

3. Гаазький трибунал: Чим допоможе Україні Міжнародний кримінальний суд [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

// <http://ua.112.ua/statji/haazkyi-trybunal-chym-dopomozhe-ukraini-mizhnarodnyi-kryminalnyi-sud-211068.html>

4. Заява Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листоп. 2013 р. по 22 лют. 2014 р. від 25 лют. 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 13. – Ст. 230.

5. Про Заяву Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» : Постанова Верховної Ради України від 4 лют. 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 12. – Ст. 77.

6. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 черв. 2016 р. // *Голос України*. – 29 черв. – 2016. – № 118.

7. Поправка Порошенка – відкласти ратифікацію Римського статуту на три роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

// https://humanrights.org.ua/material/popravka_poroshenka__vidklasti_ratifikaciju_ri_mskogo_statutu_na_tri_roki

Демиденко В.О.,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри конституційного та міжнародного права

Національної академії внутрішніх справ.

(м. Київ, Україна)

СУДОВО-ПРАВОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Динамічний прогресивний поступ Української держави в сучасних умовах передбачає реформування фактично всіх сфер життєдіяльності суспільства та держави. Складність сьогодення значно посилюється низкою як внутрішніх, так зовнішніх аспектів різного деструктивного характеру: політичного, економічного, соціального, екологічного, демографічного тощо.

Як наслідок, відповідь сучасним викликам лежить в площині реформ. Видається, що ключовою із низки оголошених і частково проведених реформ (податкової, бюджетної, адміністративної, муніципальної, освітньої, пенсійної та багатьох інших) залишається конституційна реформа і такий її важливий напрям як судово-правова.

Адже розбудова демократичної і правової держави, зміцнення інститутів громадянського суспільства не можлива без існування незалежної судової влади, що спроможна виносити правосудні рішення.

Більше того за сучасних умов оголошеної безкомпромісної війни корупції роль та значення судової влади значно посилілися. Позаяк за останні два роки в Україні було сформовано чимало нових і реорганізовано вже існуючих правоохоронних структур, передусім, по боротьбі з корупцією. Мова йде про Національне антикорупційне бюро, Національне агентство запобігання корупції, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, реформування Генеральної прокуратури України, розпочатий процес формування